

Vznik drogové závislosti – model Davida Deitcha

Jedním z největších strašáků běžného rodiče v dnešní době jsou drogy. Jakmile se řekne slovo droga, tak spousta rodičů zachvátí obavou a strachem o jejich děti.

Nabízím pohled na vznik drogové závislosti. Pro zjednodušení a názornost jsem si dovolil použít „prastarý“ model Davida Deitcha.

Ten vychází z modelu spirály, jehož první částí je kruh, který on nazývá **fáze jedna, fáze experimentu**. Zde si můžeme představit klasický obraz adolescenta, který se pere o své místo na slunci. V takovém okamžiku se náhodně setká s drogou. Tomuto setkání se v dnešní době patrně nedá vyhnout. Mnohdy jde o zvědavost, konfrontaci se skupinou vrstevníků, určitý druh iniciačního rituálu. Zde by mohlo být zajímavé zajímat se o atmosféru, která doprovází takové setkání. Střetnutí může být i očekávané, plné napětí z toho, co přijde, podpořené mýty a zážitky ostatních. Také to ale může být setkání plné strachu, akcentované vědomím zakázaného činu. Aby dospívající ustál svou roli, aby neukázal svůj strach či obavy, aby nebyla narušena jeho narcistická rovnováha (o kterou se v tomto období tolik hraje), tak může dospívající přistoupit na experiment s drogou. Je to čin dobrodružný. Droga přichází na sociální scénu jakoby samozřejmě, přirozeně a není moc důvodů se jí vyhnout. Domnívám se, že kvalita primárního zážitku s drogou může ovlivnit to, jestli se dospívající rozhodne opustit fázi experimentu a postoupit do dalšího bodu. Ale jako ne každý, kdo se někdy napil, se stane alkoholikem, tak ne každý, kdo zkusil nějakou drogu, se nutně musí stát závislým. K tomu, aby se člověk stal závislým, jsou nutné – domnívám se – určité osobnostní či sociální předpoklady. Někteří lidé mohou celý život zůstat na relativně bezpečném kruhu experimentu. Pokud je zážitek s drogou neuspokojivý, nebo dokonce nepříjemný, pak není moc důvodů experiment opakovat. Pakliže byl zážitek příjemný, naplnil očekávání, pak je to něco jiného. A jestli k tomu ještě nahrává sociální prostředí, ve kterém se dospívající pohybuje, pak je snadné se dostat v modelu spirály do bodu **číslo dva**, do bodu zvaného **rekreační užívání**.

Od experimentu se liší především v tom, že se posune nahodilost setkání s drogou. Už to není tak, že droga „sama přijde“ za mladým člověkem, ale dospívající ji sám začne aktivně vyhledávat (např. na víkendových párty). Člověk, který takto víkendově drogu užívá, nemusí nutně patřit do nějaké asociální party, nemusí být závislým, a dokonce může spirálu stále ještě poměrně snadno a bez větších následků opustit. Cílem totiž ještě není samotná intoxikace, ale především relaxace. V této fázi v drtivé většině případů přináší droga příjemné pocity a zážitky, ale vedle drogy žije člověk celý týden normálním životem, kde si plní své běžné povinnosti. V této fázi ještě není nutné vždy uvažovat o tom, jestli má dospívající nějaké vývojové deficity, jestli není droga „berličkou, kterou řeší intrapsychické krize, či svou nezdařenou separaci.

Z pohledu posledně řečeného se stává zajímavým bod **číslo tři – duální identita**. Zde již droga zastává významnější roli. Stává se běžným společníkem v životě dospívajícího. V této fázi žije dospívající vlastně dva životy - jako Dr. Jekyll a pan Hyde. Jeho svět se dělí na dvě části a před adolescentem se otevrou dvě cesty – první je „čistá cesta“, cesta bez drog, která obsahuje každodenní povinnosti adekvátní věku, rodinu, nedrogové kamarády, koníčky atd. Druhá je „cesta s drogou“, kterou dospívající nezná sice moc dlouho, ale zatím se mu po ní pěkně vyšlapuje. Patrně se zde i odehrává změna vztahu k droze. Nejde již jen o relaxaci po běžném týdnu. Cílem se mnohdy stává vlastní intoxikace. Dospívající je již polapen a nyní je před ním těžké rozhodnutí, kterou cestou se vydá. Paradoxně obtížnost čisté cesty může být i faktorem, který nakonec mladému člověku dopomůže k rozhodnutí zvolit si cestu s drogou. Adolescent nejistý si sám sebou, zmítán v nejistotách, nakolik obstojí v okolním světě zaměřeném na výkon, může při pohledu na čistou cestu ještě více znejistět.

Vždyť pokud se po ní vydá, bude muset opustit bezstarostný život na droze, která mu mnohdy dodává grandiózní pocit všemocnosti, nezranitelnosti a svobody. Na jedné straně požadavky školy, rodiny, podmínky, za kterých budu přijat a na straně druhé téměř bezpodmínečné přijetí drogy a lidmi kolem ní. Dospívající se musí rozhodnout pro jednu cestu. Mám za to, že lidé, kteří se dostanou na další závit spirály, drogu ke svému životu nějak potřebují. Ne ještě kvůli své závislosti na ní, ale hlavně kvůli tomu, že jim droga celkem spolehlivě vyplňuje něco, co jim v životě schází. Droga začíná pomalu v jejich životě obsazovat přední místo a vytlačuje vše, co před ní neobstojí. Někdy se také doma provalí to, že dítě „bere“, což může být pro dospívajícího paradoxně úlevné. Najednou je jasno a dospívající se může „veřejně“ přiklonit k cestě s drogou. To se ale děje obvykle v dalším, **čtvrtém** zářezu spirály, nazvaném **droga na plný úvazek**.

Adolescent se rozhodl. Žije s drogou a opouští vše, co nemá s drogou nic společného. Rychle nachází svou identitu. Přesněji pseudoidentitu. Ve skupině toxikomanů se cítí jako plnohodnotný člověk. Zdánlivě se odpoutá od rodičů, začíná žít nezávisle. I zde by byl vhodnější spíše termín pseudonezávisle. Nachází zde alespoň z počátku pocit sounáležitosti a umí se vypořádat se strachem a bolestí. Je syčen a má vztah. Obětovává vše, je schopen věcí, za které se později – v léčení – stydí a které mu následně komplikují návrat do normální společnosti. Ale v tu dobu není stud a podobné pocity na programu dne. A i kdyby se náhodou objevily, tak je droga spolehlivě vyléčí. Je to všemocný lék, který téměř nemá chybu. Tedy až na to, že je poměrně drahý. Ale co je nějaká finanční hodnota proti pocitům, které droga přináší. Droga konejší a chrání před chaosem, ve kterém by se jinak dospívající zmítal, pomáhá porozumět složité realitě světa kolem něj, zjednodušuje. Postupem se svět a prožívání kolem něj štěpí na dva základní pocity – dobře a špatně. Dobrý je čas s drogou a špatný čas bez ní. Je to tak slastné a jednoduché. Ne nadarmo se mluví o regresivním účinku drog. Droga sytí a dává zapomenout. Většina vývojových úkolů je odsunuta, nebo plněna v modu „pseudo“. Nejsou limity a nejsou hranice. Přichází omnipotentní grandiózní Self. Mladý člověk přijímá drogový svět, přebírá sociální normy, image. Postupem času ale droga ztrácí svou jedinečnost. Už ani zvyšující se dávky nepomůžou k tomu, aby přehlušily zvuky okolního světa. Člověk se dostává do fáze číslo **pět** – **totální drogový život/dealer**.

Tam se člověk opět dostává do kruhu. Zatímco ale na začátku to byla spíše procházka po květinovém kruhu s příjemnou občasnou zastávkou a povyražením, nyní se o pár pater hlouběji mladiství točí šílenou rychlostí v černém, páchnoucím kruhu. Droga zabrala vše, co bylo v dosahu. Pokud je přítomna i fyzická závislost, tak po případném odebrání drogy propuknou fyzické abstinenční syndromy. Po odebrání jakékoli drogy přichází záchvaty úzkosti, deprese, násilné chování a vnitřní bolest. Vše, co bylo do té doby tlumeno a odsunuto, se znovu objeví, tentokrát ale v netlumené podobě a se vší bolestí a palčivostí. Symbióza s drogou, jako s dobrou matkou, dávala pocit jistoty a všemohoucnosti. Časem se ale tato matka stává zlou a separace se stává téměř nutností. V podstatě se závislému nabízí jen dvě cesty, ze kterých si musí dříve či později jednu vybrat. První cesta je cestou abstinence a tudíž víceméně bolestného vzdání se drogy, druhou cestou je setrvání s drogou až do konce svých dní. Zdá se, že žádná třetí cesta neexistuje.